

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 401

Ekonomia

Redaktorzy naukowi
Jerzy Sokołowski
Grażyna Węgrzyn
Magdalena Rękas

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska, Elżbieta Kozuchowska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-533-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Łukasz Arendt: Zmiana technologiczna faworyzująca wysokie kwalifikacje czy polaryzacja polskiego rynku pracy – zarys problemu	13
Agnieszka Barczak: Wykorzystanie wybranych metod ilościowych w analizie pasażerskiego ruchu lotniczego w Polsce	26
Ryszard Barczyk: Rola polityki pieniężnej w stabilizowaniu gospodarki polskiej w latach 2000-2014	36
Tomasz Bernat: Przedsiębiorczość studentów a dodatkowe aktywności pozauczelniane	48
Przemysław Borkowski: Applicability of reference based appraisals in assessment of real sector investment projects	58
Przemysław Borkowski: A framework for risk analysis in infrastructure projects	69
Agnieszka Bretyn: Młodzi konsumenci wobec szarej strefy w Polsce	83
Sławomir Czetwertyński: Ekonomia kopiowania a korzyści społeczne	93
Karolina Drela: Rynek pracy i biedni pracujący	104
Małgorzata Barbara Fronczek: Handel produktami ICT – Polska na tle świata	114
Aleksandra Grabowska-Powaga: Kapitał społeczny w przedsiębiorstwach rodzinnych	126
Artur Grabowski: Ordoliberalna kategoria własności a współczesne oblicze sektora niemieckich przedsiębiorstw piłkarskich	134
Alina Grynia: Innowacyjność krajów bałtyckich: potencjał i bariery	144
Anna Horodecka: The concept of human nature as a driving force for changes in economics exemplified by feminist and neoclassical economics	155
Michał Jurek: The role of banks in performance of the real sector in selected EU member states	166
Grażyna Karmowska: Zastosowanie metod taksonomicznych do oceny zróżnicowania poziomu życia w krajach postsocjalistycznych Europy	176
Magdalena Knapińska: Efektywność polityki rynku pracy – aspekty teoretyczne i praktyczne	187
Andrzej Koza: Sytuacja na rynku pracy osób niepełnosprawnych i jej wpływ na gospodarkę finansową państwowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych	198
Jakub Kraciuk: Paradygmat <i>homo oeconomicus</i> w aspekcie rozwoju ekonomii heterodoksyjnej	211
Anna Krzysztofek: Rozważania o pojęciu odpowiedzialności	220
Wojciech Leoński: Wolontariat pracowniczy jako jedno z narzędzi CSR	233

Agnieszka Łopatka: Poziom i przyczyny różnicowania wynagrodzeń w Polsce	243
Iwona Maciejczyk-Bujnowicz: Changes in capital flows in process of integration of the European Union – selected aspects.....	253
Marta Maier: Starzejące się społeczeństwo jako wyzwanie dla polityki społecznej i rodzinnej	267
Agnieszka Malkowska: Ocena rozwoju obszaru przygranicznego na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	275
Paweł Marszałek: Selected processes influencing contemporary banking systems.....	285
Danuta Miłaszewicz: Kompetencje społeczne polskich i litewskich studentów – analiza porównawcza.....	296
Dorota Milek, Karolina Kapusta: Competitiveness of the regions in the context of smart specialization (on the example of Świętokrzyskie)	306
Rafał Nagaj: Dochody a skłonność do działań altruistycznych wśród studentów w Polsce	317
Mariusz Nyk: Niedoskonałość rynku pracy w kontekście funkcjonowania związków zawodowych	327
Magdalena Olczyk: Konkurencyjność w literaturze ekonomicznej – analiza bibliometryczna	338
Monika Pasternak-Malicka: Płaca minimalna jako narzędzie ograniczające pracę nierejestrowaną	349
Barbara Pawłowska: W kierunku zrównoważonego rozwoju – przegląd efektów działań w Polsce.....	362
Renata Pęciak: Geneza podejścia regulacyjnego we francuskiej teorii ekonomicznej.....	373
Adriana Politaj: Pracodawcy z otwartego rynku pracy i ich rola w przeciwdziałaniu bezrobociu osób niepełnosprawnych.....	383
Joanna Prystrom: Innowacyjność a konkurencyjność gospodarki Luksemburga	399
Małgorzata Raczkowska: Kwestia gender w ekonomii	412
Magdalena Ratalewska: Uwarunkowania rozwoju sektorów kreatywnych..	421
Hanna Soroka-Potrzebna: Regionalne zróżnicowanie sektora MŚP	431
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Wpływ współpracy z sektorem B+R na innowacyjność MŚP na podstawie badań ankietowych	440
Joanna Sychała: Ocena cech morfologicznych wahań cyklicznych w Polsce w latach 2001-2013	452
Joanna Stawska: Oddziaływanie decyzji władz monetarnych i fiskalnych (<i>policy mix</i>) na funkcjonowanie przedsiębiorstw w Polsce	462
Piotr Szkudlarek: Zaufanie jako komponent kapitału społecznego.....	472
Jarosław Szostak: Economic content of the category of value.....	483

Andrzej Szuwarzyński: Ocena wpływu polityki zdrowotnej na jakość życia starzejącego się społeczeństwa w krajach UE.....	493
Arkadiusz Świadek, Barbara Czerniachowicz: Aktywność innowacyjna systemów przemysłowych a koniunktura gospodarcza na przykładzie województwa dolnośląskiego	503
Michał Świtłyk, Artur Wilczyński: Zastosowanie indeksu Malmquista do badania zmian efektywności uczelni publicznych	514
Dariusz Tłoczyński: Rola państwa w kształtowaniu konkurencji na polskim rynku transportu lotniczego	525
Roman Tylżanowski: Zewnętrzne źródła finansowania procesów transferu technologii w przedsiębiorstwach przemysłowych wysokiej techniki w Polsce	535
Grażyna Węgrzyn: Zasoby ludzkie w Unii Europejskiej – szanse i zagrożenia	545
Danuta Witczak-Roszkowska, Karolina Okła: Skłonność studentów województwa świętokrzyskiego do zagranicznych emigracji zarobkowych.....	555
Katarzyna Włodarczyk: Pokolenie 50+ w Polsce – podejrzani o wykluczenie?	566
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Partycypacja mieszkańców w tworzeniu strategii rozwoju gminy jako przejaw kapitału społecznego na obszarach wiejskich	577
Jarosław Wolkonowski: Przyczyny i struktura emigracji obywateli Polski po akcesji do UE	587
Jacek Wychowanek: Tradycja w aspekcie budowania konkurencyjności małego przedsiębiorstwa	601
Urszula Zagóra-Jonszta: Adam Smith o własności	614
Magdalena Zalewska-Turzyńska: Communicating CSR – the Lasswell’s model approach	623
Ewa Zeman-Miszewska, Maciej Miszewski: Ład gospodarczy i porządek gospodarczy – potrzeba i szanse zmian	631
Mariusz Zieliński: Wpływ realizacji koncepcji CSR na wycenę spółek akcyjnych.....	642

Summaries

Łukasz Arendt: Skill-biased technical change or polarisation of the Polish labour market – remarks.....	13
Agnieszka Barczak: Application of selected quantitative methods in the analysis of passenger air traffic in Poland.....	26
Ryszard Barczyk: The role of monetary policy in the stabilization of the Polish economy in the years 2000-2014	36

Tomasz Bernat: Entrepreneurship of students vs. additional non-university activities.....	48
Przemysław Borkowski: Aplikacja metody referencyjnej oceny projektów inwestycyjnych w sferze realnej.....	58
Przemysław Borkowski: Metoda analizy ryzyka w inwestycjach infrastrukturalnych.....	69
Agnieszka Bretyn: Young consumers towards the shadow economy in Poland.....	83
Sławomir Czetwertyński: Economics of copying vs. social benefits.....	93
Karolina Drela: Labor market and working poor.....	104
Małgorzata Barbara Fronczek: Trade in ICT goods – Poland in comparison to the world.....	114
Aleksandra Grabowska-Powaga: Social capital in family business.....	126
Artur Grabowski: Ordoliberal category of a property and a modern aspect of a sector of German soccer enterprises.....	134
Alina Grynia: Innovation of the Baltic countries: potentials and barriers.....	144
Anna Horodecka: Koncepcja natury ludzkiej jako siła napędowa zmian w ekonomii na przykładzie koncepcji człowieka w ekonomii feministycznej i neoklasycznej.....	155
Michał Jurek: Znaczenie banków dla funkcjonowania sektora realnego w wybranych krajach UE.....	166
Grażyna Karmowska: Taxonomic methods to evaluate the variation in the standards of living in the countries of post-socialist Europe.....	176
Magdalena Knapieńska: Effectiveness of labor market policy – theoretical and practical aspects.....	187
Andrzej Koza: Situation of persons with disabilities on the labor market and its impact on the financial situation of the State Fund for Rehabilitation of the Disabled Persons.....	198
Jakub Kraciuk: <i>Homo economicus</i> paradigm in terms of development of heterodox economics.....	211
Anna Krzysztofek: Reflections about the notion of responsibility.....	220
Wojciech Leoński: Corporate volunteering as an instrument of CSR.....	233
Agnieszka Łopatka: Level and reasons for differences of salaries in Poland.....	243
Iwona Maciejczyk-Bujnowicz: Zmiany w przepływach kapitału w procesie integracji Unii Europejskiej – wybrane aspekty.....	253
Marta Maier: Ageing society as a challenge for social and family policy.....	267
Agnieszka Malkowska: Assessment of the development of a border area using Zachodniopomorskie Voivodeship as an example.....	275
Paweł Marszałek: Wybrane procesy wpływające na współczesne systemy bankowe.....	285
Danuta Miłaszewicz: Social competence of Polish and Lithuanian students – comparative analysis.....	296

Dorota Milek, Karolina Kapusta: Konkurencyjność regionów w kontekście inteligentnej specjalizacji (na przykładzie Świętokrzyskiego)	306
Rafał Nagaj: Incomes and willingness of students to perform altruistic actions	317
Mariusz Nyk: Imperfections of the labor market in the context of the functioning of trade unions	327
Magdalena Olczyk: Competitiveness in economic literature – bibliometric analysis	338
Monika Pasternak-Malicka: Minimum wage as a tool used to reduce the labor market grey area	349
Barbara Pawłowska: Towards sustainable development – review of effects of actions in Poland.....	362
Renata Pęciak: The origin of the regulation approach in the French economic theory.....	373
Adriana Politaj: Employers from the open labor market and their role in the counteracting of unemployment among persons with disabilities	383
Joanna Prystrom: Innovativeness vs. competitiveness of Luxembourg economy.....	399
Małgorzata Raczkowska: The issue of gender in economics	412
Magdalena Ratalewska: Determinants of the development of creative industries.....	421
Hanna Soroka-Potrzebna: Regional diversity of SME sector	431
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Effect of cooperation with R&D sector on SME’s innovation based on survey	440
Joanna Spychała: Evaluation of morphological characteristics of cyclical fluctuations in Poland in 2001-2013	452
Joanna Stawska: The impact of the monetary and fiscal authorities (policy mix) on the functioning of enterprises in Poland	462
Piotr Szkudlarek: Trust as a component of social capital	472
Jarosław Szostak: Ekonomiczna treść kategorii wartości	483
Andrzej Szuwarzyński: Assessment of the health policy impact on the quality of life of ageing population in the European Union countries	493
Arkadiusz Świadek, Barbara Czerniachowicz: Innovation activity in regional industrial systems vs. economic cycle on the example of the Dolnośląskie Voivodeship	503
Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Application of Malmquist index to examine changes in the efficiency of public universities	514
Dariusz Tłoczyński: The role of state in shaping the competition in the Polish air transport market	525
Roman Tylżanowski: External sources of funding of technology transfer in high-tech manufacturing sector in Poland.....	535

Grażyna Węgrzyn: Human resources in the European Union – opportunities and threats	545
Danuta Witczak-Roszkowska, Karolina Okła: Disposition to financial emigration among the students of the Świętokrzyskie Voivodeship.....	555
Katarzyna Włodarczyk: Generation 50+ in Poland – suspected of exclusion?.....	566
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Participation of inhabitants in building commune development strategy as a manifestation of social capital in rural areas	577
Jarosław Wolkonowski: Causes and structure of emigration of Polish citizens after the accession to the European Union	587
Jacek Wychowanek: Tradition in the aspect of building the competitiveness of a small-sized enterprise.....	601
Urszula Zagóra-Jonszta: Adam Smith about ownership	614
Magdalena Zalewska-Turzyńska: Model komunikacji CSR w świetle podejścia H. Lasswella	623
Ewa Zeman-Miszewska, Maciej Miszewski: Economic governance and economic order – need and opportunities of changes	631
Mariusz Zieliński: The impact of CSR concept on the valuation of stock companies	642

Monika Pasternak-Malicka

Politechnika Rzeszowska

e-mail: malicka@prz.edu.pl

**PŁACA MINIMALNA JAKO NARZĘDZIE
OGRANICZAJĄCE PRACĘ NIEREJESTROWANĄ**
**MINIMUM WAGE AS A TOOL USED TO REDUCE
THE LABOR MARKET GREY AREA**

DOI: 10.15611/pn.2015.401.32

Streszczenie: Rosnący deficyt miejsc pracy jest problemem nie tylko w Polsce, ale i na świecie. W sytuacji braku pracy w sektorze oficjalnym pracownicy zmuszeni są do poszukiwania innych form zatrudnienia. Jedną z nich jest praca na czarno, od której nie odprowadzane są podatki ani inne obowiązkowe obciążenia. Czasami jednak jest ona jedyną możliwością dla osoby pozostającej bez środków do życia i dla pracodawcy, który, aby nie przegrać konkurencji cenowej z podmiotami z szarej strefy, decyduje się na obchodzenie powinności podatkowych. W publikacji została opisana istota i zakres pracy w szarej strefie, a także zaprezentowano poziom płacy minimalnej w Polsce i wybranych krajach. Na podstawie danych statystycznych podjęto próbę oceny zależności pomiędzy płacą minimalną a poziomem zatrudnienia nierejestrowanego metodą regresji liniowej. W ostatniej części zaprezentowano fragmenty badań własnych z lat 2007–2015 dotyczących szarej strefy, w tym pracy nierejestrowanej.

Słowa kluczowe: rynek pracy, praca nierejestrowana, płaca minimalna.

Summary: The decline of the labor market is a problem not only in Poland but all over the world. When experiencing the lack of registered labor, potential workers are forced to seek other forms of employment. One of the options is illegal employment, which is untaxed and free of other duties associated with legal employment. In some cases unregistered labor is the only way to obtain necessary resources needed to support oneself and their family. At the same time it is a way to reduce costs and remain on the market through the hard times for employers. The publication focuses on the main reasons for seeking employment in the unregistered labor market and presents minimum wage in Poland as well as other countries. Based on the statistical data an effort was made to show the correlation between the minimum wage and the size of the unregistered labor market using the linear regression method. The last part presents data collected through a self-conducted study regarding the grey economy and the unregistered labor market.

Keywords: labor market, undeclared work, minimum wage.

1. Wstęp

Zjawisko szarej strefy rynku pracy jest problemem dotyczącym wielu państw bez względu na stopień rozwoju czy funkcjonujący ustrój społeczno-gospodarczy. Z jego występowaniem wiąże się wiele skutków, głównie negatywnych, zarówno dla państwa, jak i społeczeństwa. Stanowi ono jedną z kluczowych kwestii podejmowanych przez organizacje międzynarodowe, takie jak Międzynarodowa Organizacja Pracy czy Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, a także Unię Europejską. Z uwagi na zwiększającą się skalę nielegalnego zatrudnienia zagadnienie to odgrywa znaczącą rolę również w polityce krajowej poszczególnych państw, w tym Polski. Narzędziem mającym wspomagać ograniczanie skali pracy nierejestrowanej jest wynagrodzenie minimalne, czyli ustalona prawnie wysokość najmniejszej pensji, którą pracodawca jest zobowiązany wypłacić pracownikowi za wykonaną pracę.

Celem publikacji jest próba oceny, czy minimalny poziom wynagrodzenia uniemożliwia bądź utrudnia zatrudnianie w szarej strefie, czy też jest to narzędzie skłaniające do prób nadużyć w zakresie prawa pracy. W pierwszym punkcie artykułu została opisana istota i zakres pracy w szarej strefie, a także zaprezentowano poziom płacy minimalnej w Polsce i wybranych krajach. Na podstawie danych statystycznych podjęto próbę oceny zależności pomiędzy płacą minimalną a poziomem zatrudnienia nierejestrowanego metodą regresji liniowej. W ostatniej części zaprezentowano fragmenty badań własnych z lat 2007–2015 dotyczących szarej strefy, w tym pracy nieformalnej.

2. Pojęcie i poziom szarej strefy rynku pracy

Szara strefa rynku pracy to nierejestrowana aktywność zawodowa określana także mianem pracy na czarno, pracy nielegalnej, nierejestrowanej, nieformalnej oraz potajnym zatrudnieniem. Jedną z cech rynku pracy jest istnienie, obok zatrudnienia oficjalnego, zjawiska pracy nielegalnej. Wszystkie wymienione obszary aktywności są ze sobą powiązane i zmieniają się pod wpływem czynników społecznych i ekonomicznych [Husmanns 2004]. Mimo powszechności zjawiska pracy nielegalnej w skali całego świata nie wykształciła się jednolita jej definicja.

Określenie „nielegalne zatrudnienie” jest pojęciem prawnym, wprowadzonym przez polskiego ustawodawcę do Ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu. Obecnie, zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, zatrudnienie nielegalne występuje, gdy pracę najemną wykonuje się bez nawiązania stosunku pracy, a więc bez umowy o pracę, umowy o dzieło, umowy-zlecenia lub jakiegokolwiek innego pisemnego porozumienia pomiędzy pracodawcą a pracownikiem [Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004]. Pracą nierejestrowaną jest także praca na własny rachunek, jeśli z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej nie są realizowane obowiązki finansowe wobec państwa [Kostrubiec 1999; *Praca nierejestrowana...* 2005].

Komisja Europejska za pracę nierejestrowaną uznała odpłatne wykonywanie czynności ze swej natury zgodnych z porządkiem prawnym, ale niezgłoszonych władzom publicznym [Komisja Europejska 2013]. Dotychczas z obszaru pracy nierejestrowanej została wyłączona działalność przestępcza (w tradycyjnym ujęciu), taka jak: przemyt, handel narkotykami, fałszowanie pieniędzy, włamania. Wyłączenie działalności nielegalnej jest widoczne także w pracach F. Schneidera, B. Torglera, którzy nie obejmują w swoich szacunkach aktywności przestępczej [Schneider 2007; Torgler, Schneider 2007].

Tabela 1. Praca nierejestrowana wg F. Schneidera w wybranych krajach w latach 2000–2014 (w % PKB)

Kraj	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Luksemburg	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,1	2,8	2,9	2,8	2,7	2,7	2,6	2,7
Bulgaria	12,2	12,2	12,6	11,8	11,6	11,4	11,2	10,8	10,6	10,7	10,8	10,7	10,5	10,3	10,2
Francja	5,0	5,0	4,8	4,9	4,7	4,6	4,1	3,9	3,7	3,8	3,7	3,6	3,6	3,3	3,6
Rumunia	11,5	11,2	11,2	11,3	10,8	10,7	10,5	10,1	9,8	9,8	9,9	9,9	9,7	9,5	9,4
Grecja	9,5	9,4	9,3	9,3	9,3	9,1	8,6	8,3	8,0	8,3	8,4	8,0	7,9	7,8	7,7
Hiszpania	7,5	7,4	7,3	7,3	7,2	7,0	6,7	6,4	6,1	6,4	6,4	6,3	6,3	6,1	6,1
Belgia	7,4	7,4	7,4	7,1	6,9	6,7	6,4	6,1	5,8	5,9	5,8	5,7	5,6	5,5	5,4
Holandia	4,4	4,4	4,4	4,2	4,2	4,0	3,6	3,4	3,2	3,4	3,3	3,3	3,2	3,0	3,1
Węgry	8,4	8,3	8,2	8,3	8,2	8,2	8,2	7,9	7,7	7,8	7,8	7,6	7,5	7,4	7,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Schneider 2004; 2013; Schneider, Raczkowski, Mróz 2015, s. 12].

W badaniach nad szarą strefą gospodarki specjalizuje się F. Schneider, który w metodą MIMIC (*Multiple Indicators Multiple Causes*) oblicza udział gospodarki nieformalnej w PKB. Tabela 1 przedstawia szacunki pracy nierejestrowanej w wybranych krajach UE w latach 2000–2014, obliczonej jako jedna trzecia poziomu szarej strefy gospodarki. Najmniejszy udział odnotowano w Luksemburgu, gdzie zakres szarej strefy rynku pracy wahał się w przedziale 2,6–3,3% PKB, największy natomiast w Bułgarii, w której udział ten wynosił około jednej dziesiątej PKB. Rezultaty otrzymane przez F. Schneidera sugerują, że rozmiar szarej strefy rynku pracy w Polsce niemal dwukrotnie przekracza oficjalne statystyki GUS (tab. 2). Według austriackiego badacza w 2000 r. szara strefa w Polsce osiągnęła wysokość 27,6%, a w 2014 r. – 23,5% PKB. Jeżeli przyjąć rozmiar pracy nierejestrowanej na poziomie jednej trzeciej szarej strefy, to wynosiła ona odpowiednio: 9,2% w 2000 r. oraz 7,8% PKB w 2014 r.

Tabela 2. Szara strefa gospodarki według F. Schneidera w Polsce w latach 2000–2014 (w % PKB)

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Szara gospodarka	27,6	28,2	28,9	27,7	27,4	27,1	26,8	26,0	25,3	25,9	25,4	25,0	24,4	23,8	23,5
Praca nierejestrowana	9,2	9,4	9,6	9,2	9,1	9,0	8,9	8,7	8,4	8,6	8,5	8,3	8,1	7,9	7,8

* Przyjęto wskaźniki procentowe na poziomie 1/3 udziału szarej strefy w PKB.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Schneider 2004; 2013].

Główny Urząd Statystyczny (GUS) rachunki produktu krajowego brutto zestawia zgodnie z wymogami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA – European System of Accounts). Z zasad tych wynikała konieczność uwzględnienia, obok produkcji bezpośrednio obserwowalnej, również aktywności nieobserwowalnej, w tym szarej strefy rynku pracy. Od września 2014 r. obowiązuje system rachunków narodowych ESA 2010 [Regulation (EU) No 549/2013], zgodnie z którym należy uwzględnić w PKB działalność nielegalną i przestępczą (tzw. czarna gospodarka – głównie prostytutka, biznes narkotykowy oraz przemyt papierosów). Według szacunków GUS działalność ta zwiększyła poziom PKB w 2013 r. o 13 mld zł (czyli 0,8% PKB). W 2012 r. działalność nielegalna stanowiła także 0,8% PKB, a w 2011 oraz 2010 r. – 0,7% PKB.

Praca nieformalna stanowi istotny element polskiego rynku pracy. Tabela 3 przedstawia udział szarej gospodarki, w tym pracy nierejestrowanej, w tworzeniu PKB w latach 1995–2012 według szacunków GUS. W początkowej fazie transformacji, w pierwszej połowie lat 90. udział ten kształtował się na najwyższym poziomie, po czym zaczął systematycznie spadać do 2000 r., kiedy wzrósł ponownie do 5,3% PKB. Przez trzy kolejne lata utrzymywał się na poziomie powyżej 5% PKB, po czym obniżył się do najniższego poziomu, szacowanego na 4,9% PKB, w 2004 r. W kolejnych latach utrzymała się tendencja spadkowa – w drugiej dekadzie XXI wieku wskaźnik oscyluje w przedziale 3,2–3,3% PKB.

Tabela 3. Szara strefa gospodarki w Polsce według GUS w Polsce w latach 1994–2012 (w % PKB)

Lata	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Szara gospodarka	16,6	15,9	15,2	15,3	14,5	17,0	16,3	15,3	15,4
– w tym praca nierejestrowana	4,7	4,6	4,2	4,3	4,1	5,3	5,2	5,2	5,1
Lata	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Szara gospodarka	14,4	13,7	13,7	12,8	11,8	13,1	12,8	12,6	14,5
– w tym praca nierejestrowana	4,9	4,2	4,0	3,6	3,5	3,5	3,3	3,2	3,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rachunki narodowe wg sektorów i podsektorów instytucjonalnych*, GUS z lat 1995–2014.

Szacunki dokonywane przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową także obejmują szerszy zakres działalności, niż ma to miejsce w przypadku wyliczeń GUS. Według IBnGR w latach 2010–2013 udział szarej strefy rynku pracy w gospodarce polskiej wynosił średnio 6,8%. W 2011 r. jej udział zmniejszył się nieznacznie, po czym nastąpił ponowny wzrost w roku 2012 [Łapiński, Peterlik, Wyżnikiewicz 2014]. Wzrost poziomu gospodarki nieformalnej związany był z organizacją w Polsce mistrzostw Europy w piłce nożnej. Spowodowało to jednorazowy skokowy wzrost zapotrzebowania na usługi, w których udział szarej strefy jest względnie wysoki, np. usługi turystyczne, gastronomiczne, handel oraz transport.

3. Płaca minimalna w Polsce i wybranych krajach

W większości krajów Unii Europejskiej są stosowane rozwiązania dotyczące minimalnego wynagrodzenia. Jego wysokość jest ustalana urzędowo lub w drodze negocjacji z partnerami społecznymi. Spośród 28 państw członkowskich 22 kraje posiadają regulacje dotyczące ustawowego wynagrodzenia obowiązującego na poziomie krajowym. Regulacje te nie obowiązują w Danii, Austrii, Finlandii, Szwecji, na Cyprze oraz we Włoszech.

Tabela 4 prezentuje poziom płacy minimalnej w krajach UE w latach 2008–2015. Najwyższe wynagrodzenie minimalne otrzymują pracownicy w Luksemburgu, Belgii i Holandii. Wprowadzona w Niemczech od 1 stycznia 2015 r. płaca minimalna uplasowała ten kraj na czwartej pozycji. Najniższa płaca występująca w krajach Unii Europejskich w 2015 r. obowiązuje w Bułgarii i wynosi 184 euro – jest niemal jedenastokrotnie niższa niż w Luksemburgu [Eurostat 2015].

Tabela 4. Wynagrodzenie minimalne w krajach UE w latach 2008–2015 (w euro)

Kraj*	2008	2013	2014	2015
Luksemburg	1 570	1 874	1 921	1 923
Belgia	1 310	1 502	1 502	1 502
Holandia	1 335	1 469	1 486	1 502
Niemcy	-	-	-	1 473
Irlandia	1 462	1 462	1 462	1 462
Francja	1 280	1 430	1 445	1 458
Wielka Brytania	1 242	1 264	1 251	1 379
Słowenia	539	784	789	791
Hiszpania	700	753	753	757
Malta	617	697	718	720
Grecja	794	684	684	684
Portugalia	497	566	566	589
Chorwacja	380	396	396	396
Polska	313	393	404	410
Estonia	278	320	355	390
Słowacja	241	338	352	380
Węgry	272	335	342	333
Czechy	300	312	310	332
Łotwa	230	287	320	360
Litwa	232	290	290	300
Rumunia	139	158	190	218
Bułgaria	112	159	174	184

* Dane na dzień 1 stycznia danego roku.

Źródło: [Eurostat 2015].

Poszczególne kraje są zróżnicowane pod względem rozwiązań prawnych dotyczących płacy minimalnej, której wysokość może różnić się w zależności od regionu, wykształcenia bądź wieku. W Wielkiej Brytanii obowiązują obecnie trzy limity wiekowe tworzone na podstawie tzw. krajowych płac minimalnych, tj. *National Minimum Wage* oraz tzw. stawka uczniowska (*Apprentice Rate*) [Government sets... 2015]. Obowiązująca od 1 października 2014 r. stawka godzinowa dla osób powyżej 21 roku życia wynosi 6,5 GBP. W przypadku osób między 18 a 21 rokiem życia godzinowe wynagrodzenie zostało podniesione do poziomu 5,13 GBP, a dla osób w wielu 16–17 lat – do 3,79 GBP. W wyniku zalecanego wzrostu płacy powyżej wskaźników inflacji podwyżki odczują także praktykanci – ich wynagrodzenie za godzinę pracy wynosi 2,73 GBP.

Tabela 5. Minimalne miesięczne wynagrodzenie brutto w Polsce w latach 1994–2015 (w zł)

Lata*	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Płaca minimalna	195	260	325	391	500	528	700	760	760	800	824
Lata	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Płaca minimalna	849	899	936	1126	1276	1317	1386	1500	1600	1680	1750

* Dane na dzień 1 stycznia danego roku.

Źródło: opracowanie własne informacji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej z lat 2000–2014, www.mpips.gov.pl.

W Polsce minimalne wynagrodzenie ustalane jest corocznie na podstawie ustawy z 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę [DzU 2004, nr 200, poz. 1679]. Wysokość ta podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski”, w drodze obwieszczenia Prezesa Rady Ministrów do 15 września każdego roku. Tabela 5 przedstawia minimalne miesięczne wynagrodzenie brutto w Polsce w latach 1994–2015.

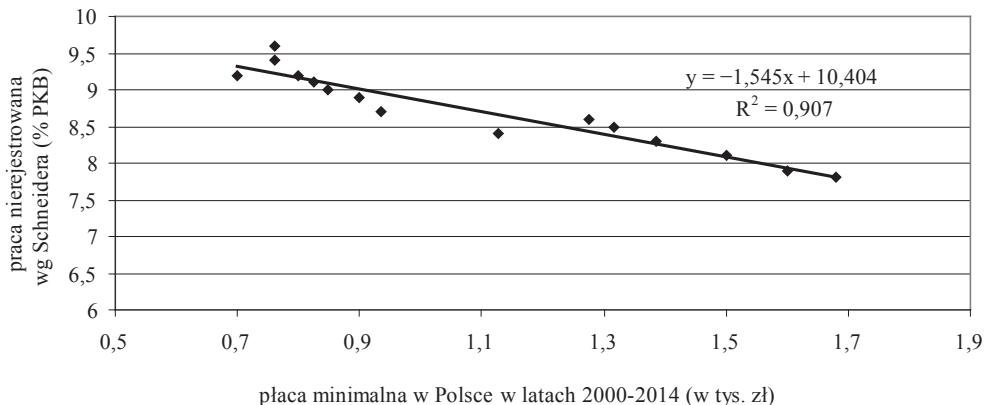
Pod względem nominalnej wartości płacy minimalnej, wyrażonej w euro, Polska zajmuje 14 pozycję wśród 22 krajów Unii Europejskiej. Najwyższa stawka, obowiązująca w Luksemburgu, jest blisko pięć razy większa niż w naszym kraju. Natomiast najniższe wynagrodzenie minimalne, które otrzymują mieszkańcy Bułgarii, stanowi zaledwie 44,9% płacy obowiązującej w Polsce.

W Polsce płaca minimalna stanowi około 44% średniego wynagrodzenia brutto. Wynik ten plasuje nasz kraj w połowie stawki w odniesieniu do krajów UE. Związki zawodowe w Polsce od lat dążą do osiągnięcia przez płacę minimalną poziomu powyżej 50% przeciętnej pensji. Według danych Eurostatu tylko Grecji (50%) i Słowenii (51%) udało się osiągnąć ten wskaźnik na poziomie zalecanym przez polskie związki zawodowe.

4. Zależność pomiędzy płacą minimalną a poziomem pracy nierejestrowanej

W publikacji posłużono się metodą regresji liniowej (metodą estymowania wartości oczekiwanej zmiennej) w celu zbadania, czy pomiędzy szarą strefą rynku pracy a wysokością płacy minimalnej istnieje zależność statystyczna. Rysunki 1–2 prezentują wykres rozrzutu, będącego graficzną interpretacją korelacji pomiędzy poziomem pracy nierejestrowanej wg szacunków Schneidera a płacą minimalną obowiązującą w Polsce w latach 2000–2014 oraz wybranych krajach UE. Oba wykresy ilustrują zależność ujemną, co oznacza, że wzrostowi płacy minimalnej będzie towarzyszył spadek szarej strefy rynku pracy.

Rysunek 1 prezentuje zależność pomiędzy szacunkami pracy nierejestrowanej wg Schneidera a poziomem płacy minimalnej w Polsce w latach 2000–2014. Posługując się metodą regresji liniowej, określono linię trendu, której wzór znajduje się w prawym górnym rogu wykresu. Pod nim umiejscowiony jest współczynnik R^2 , czyli wskaźnik determinacji¹. Jego wartość wyniosła 0,907, co oznacza bardzo silną (91%) zależność pomiędzy wynagrodzeniem minimalnym a skalą zjawiska określającego mianem pracy na czarno.

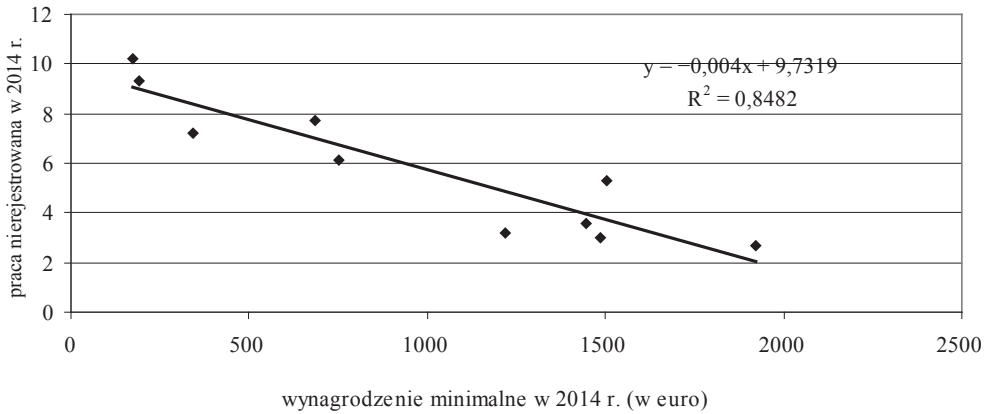

Rys. 1. Wykres rozrzutu pomiędzy zakresem pracy nierejestrowanej wg Schneidera a płacą minimalną w Polsce w latach 2000–2014

Źródło: obliczenia własne na podstawie tabeli 2 oraz tabeli 5.

Na rysunku 2 zaprezentowano wykres rozrzutu pomiędzy zakresem pracy nierejestrowanej według szacunków Schneidera a wynagrodzeniem minimalnym w wybranych krajach Unii Europejskiej. W tym przypadku także wartość wskaźnika determinacji (0,848) zdaje się potwierdzać dobre dopasowanie obserwacji.

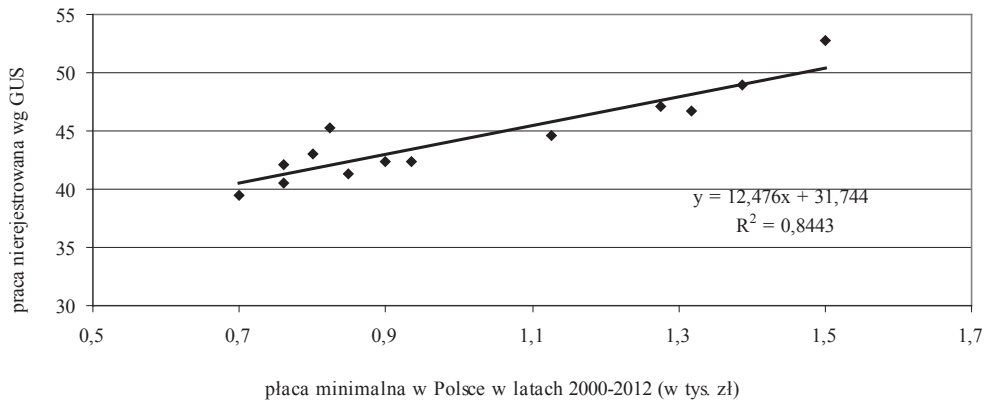
¹ Wskaźnik determinacji ma wartość od 0 do 1. Jeśli jest mniejszy niż 0,5, oznacza, że model jest niedopasowany do obserwacji. Jeśli wynosi od 0,5 do 0,6 – dopasowanie słabe, od 0,6 do 0,8 – dopasowanie zadowalające, od 0,8 do 0,9 – dobre, oraz od 0,9 do 1 – bardzo dobre.

Rys. 2. Wykres rozrzutu pomiędzy zakresem pracy nierejestrowanej wg Schneidera a wynagrodzeniem minimalnym w wybranych krajach UE w 2014

Źródło: obliczenia własne na podstawie tabeli 1 oraz tabeli 4.

Rysunek 3 został sporządzony dla obliczeń dokonanych przez Główny Urząd Statystyczny. Wartość wskaźnika determinacji wyniosła 0,844 i wskazuje na nieznacznie słabszą zależność statystyczną. Ponadto linia trendu liczona dla danych szacowanych w wartościach nominalnych, a nie jako procent PKB, ukazuje zależność dodatnią, co oznacza, że wzrostowi płacy minimalnej będzie towarzyszył wzrost wynagrodzeń wypłacanych w szarej strefie rynku pracy.

Rys. 3. Wykres rozrzutu pomiędzy zakresem pracy nierejestrowanej wg GUS (w mld zł) a płacą minimalną w Polsce w latach 2000-2012

Źródło: obliczenia własne na podstawie tabeli 3 oraz tabeli 5.

W celu zbadania, czy zależność wykazana na rysunkach 1–3 nie jest przypadkowa, przeprowadzono test istotności współczynnika korelacji. Testy statystyczne służą do oceny, czy zależności i relacje zaobserwowane w próbie są efektem ogólniejszej prawidłowości panującej w całej populacji, czy tylko przypadkowym rezultatem. Wynikiem testu statystycznego jest tzw. prawdopodobieństwo testowe (p), którego niskie wartości świadczą o istotności statystycznej rozważanej zależności.

We wszystkich trzech prezentowanych zależnościach zaobserwowano wysoką nieprzypadkowość wyników. Prawdopodobieństwo testowe dla rysunku 1 wyniosło p^{***} równe 0,00000, na podstawie którego można wnioskować o dużej istotności statystycznej. Dla wykresu rozrzutu pomiędzy pracą nierejestrowaną a płacą minimalną w wybranych krajach UE odnotowano p^{***} na poziomie 0,0002, co oznacza wynik znamiennej statystycznie. W trzecim przypadku, na podstawie p^{***} równego 0,00000 także można przyjąć, iż zależność ta jest wysoko istotna statystycznie.

5. Płaca minimalna a praca nierejestrowana w świetle badań własnych

W ramach badań własnych² przeprowadzanych w latach 2007–2015 pytano przedsiębiorców i gospodarstwa domowe o wpływ wzrostu ustawowo określonego minimalnego wynagrodzenia na poziom pracy nierejestrowanej (tab. 6–7). Na podstawie wyników badań ankietowych trudno jest jednoznacznie określić, czy wysoka płaca minimalna przyczynia się do spadku nielegalnego zatrudnienia.

Gospodarstwa domowe biorące udział w badaniu uznały, iż w takiej sytuacji będzie jeszcze trudniej o pracę legalną (średnio co czwarty ankietowany był tego zdania). Podobnie od 25 do 36% respondentów uważało, że wpłynie to na wyższe dochody legalne, co sugerować może fakt zatrudniania pracowników na umowę o pracę na poziomie minimalnej pensji, a wypłacanie pozostałej części wynagrodzenia poza ewidencją. Niemniej jednak znamiennej jest fakt, iż według 30–40% gospodarstw domowych wysokie wynagrodzenie minimalne wpłynie na zmniejszenie skłonności do pracy w szarej strefie rynku pracy.

² Badania własne przeprowadzono na celowej próbie 686 gospodarstw domowych oraz 219 podmiotów gosp. (w maju 2007 r.), 750 gospodarstw domowych i 250 firm (w maju 2009 r.), 1084 gospodarstw domowych, 250 firm (w kwietniu i maju 2010 r.), 1201 gospodarstw domowych i 281 firm (w maju 2011 r.), 1230 gospodarstw domowych i 232 firm (w styczniu 2012 r.), 1128 gospodarstw i 237 firm (w styczniu 2013 r.), 857 gospodarstw domowych i 188 firm (w styczniu 2014 r.) oraz 852 gospodarstw domowych i 244 firm (w styczniu 2015 r.). W badaniach ankietowych przeprowadzonych w maju 2007 r. wzięły udział gospodarstwa domowe oraz podmioty gospodarcze z terenu całej Polski, natomiast wywiady w latach 2009–2015 zostały przeprowadzone na terenie województwa podkarpackiego. Ankiety były skierowane do osób powyżej 20 roku życia o zróżnicowanym poziomie dochodów oraz standardzie życia oraz podmiotów z sektora MŚP.

Tabela 6. Struktura odpowiedzi na pytanie: Jaki, Pana/i zdaniem, miałby wpływ wzrost płac minimalnych na pracę na czarno?

Skutki podwyższenia płac minimalnych	Struktura procentowa (w %)							
	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
będzie jeszcze trudniej o pracę legalną	27,6	29,7	26,7	26,9	28,6	28,5	25,3	29,5
pracownicy będą mieć wyższe dochody legalne	36,2	30,8	31,1	24,5	26,3	27,6	27,3	29,2
mniejsza skłonność do pracy na czarno	39,4	38,3	41,9	30,4	29,2	27,1	30,5	27,6
mniej zakupów poza ewidencją	10,9	14,7	14,8	10,3	7,6	8,6	6,8	5,9
niepłacenie podatków i składek od nadwyżki przekraczającej płace min.	21,0	10,0	13,3	8,6	7,2	7,3	8,1	7,5
inny wariant	1,6	0,1	0,4	0,7	0,5	0,4	1,6	0
RAZEM	136,6*	126,3	130,2	100	100	100	100	100
brak odpowiedzi	2,8	2,7	2,0	0,8	0,6	0,5	0,5	0,4

* Suma wynosi ponad 100%, gdyż ankietowani mogli wskazać wiele odpowiedzi.

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych wśród gospodarstw domowych w latach 2007–2015.

Tabela 7. Struktura odpowiedzi na pytanie: Jak, Pana/i zdaniem, zachowaliby się pracodawcy na skutek znacznego podwyższenia płacy minimalnej?

Skutek znacznego podwyższenia płacy minimalnej	Struktura procentowa (w %)							
	2007	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
zbankrutują	10,0	7,2	8,5	17,3	8,0	15,4	9,0	
przejdą całkowicie do szarej strefy	13,0	20,8	8,5	11,2	9,7	14,4	12,7	
zwolnią część pracowników	53,0	55,6	52,7	47,5	53,6	53,2	45,5	
zatrudnią więcej pracowników nielegalnie	52,5	38,8	29,2	30,6	32,1	23,9	30,7	
zatrudnią więcej pracowników legalnie	4,0	10,8	5,7	5,1	5,5	1,1	3,7	
zostawią strukturę zatrudnienia bez zmian	11,0	12,8	3,9	6,9	5,9	2,1	8,2	
obniżą płacę legalnie zatrudnionym	16,0	22,0	13,5	12,5	11,0	20,2	15,2	
zatrudniając legalnie, obniżą pensję	12,5	15,6	10,0	6,4	8,0	9,6	9,1	
pracodawca podwyższy niefakturowane obroty	11,0	4,4	5,7	6,1	3,4	8,0	7,8	
pracodawca zastąpi pracę ludzką, mechaniczną	21,0	20,4	10,0	12,9	12,7	11,7	13,9	
inne	0,0	0,4	0	0	0	0	0	
RAZEM*	205,0	210,4	157	159,1	150,2	159,6	157,9	
brak odpowiedzi	0,0	1,6	9,3	2,6	0,4	0,0	2,1	

*Suma wynosi ponad 100%, gdyż ankietowani mogli wskazać wiele odpowiedzi.

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych wśród podmiotów gospodarczych w latach 2007–2015.

Postawę przedsiębiorców wynikającą ze wzrostu płac minimalnych trudno jest także precyzyjnie określić. W opinii przedstawicieli podmiotów gospodarczych podwyższenie ustawowego wynagrodzenia wpłynęło na wzrost poziomu pracy nielegalnej (52,5% w 2007 r., 30,7% w 2015 r.), a nawet całkowite przejście pracowników do szarej strefy (13% w 2007 r., 12,7% w 2015 r.). Równocześnie blisko połowa ankietowanych wskazała na redukcję zatrudnienia jako efekt występujący na rynku pracy. Podwyższenie minimalnej płacy może także wpłynąć na pogłębienie bezrobocia, z uwagi na zastępowanie, tam gdzie jest to możliwe, pracy ludzkiej – mechanizacją stanowisk roboczych.

6. Podsumowanie

Szara strefa rynku pracy obejmuje zatrudnianie pracowników bez umowy o pracę lub wypłacanie części wynagrodzenia z pominięciem całości lub części obowiązków finansowych wobec państwa. Jednym ze środków mających w pewnym stopniu zapobiegać lub ograniczać zakres pracy nielegalnej jest wyznaczenie płacy minimalnej, która ma zapewnić odprowadzanie podatków i składek na ubezpieczenie społeczne od pełnoetatowego pracownika na wymaganym poziomie. Przyjmuje się, że płaca minimalna to właściwy instrument do zabezpieczenia bytu zatrudnionych tam, gdzie panuje wśród pracodawców tendencja do oszczędzania poprzez zaniżanie wynagrodzeń do poziomu niepozwalającego na zaspokojenie podstawowych potrzeb. Niemniej jednak problem płacy minimalnej stanowi jeden z najbardziej dyskusyjnych dylematów w teorii ekonomii. Z jednej strony ma zapewnić godny poziom płacy, ale z drugiej – godzi w mechanizm rynkowy. Jest to narzędzie wymuszające określony poziom wynagrodzenia za pracę i wyznaczające podstawę do naliczania podatków i pozostałych obciążeń płacowych, obligując ustawy – minimalny jej poziom.

Argument przeciwko urzędowym regulacjom w zakresie poziomu płac opiera się na założeniu, że niekiedy pracodawca nie jest w stanie lub nie jest skłonny za dany rodzaj pracy zapłacić wymaganą sumę pieniędzy. To z kolei skłania go do zatrudniania w szarej strefie. Stąd też można spotkać się z opinią, iż poziom płacy minimalnej nie powinien zbyt wysoko przewyższać minimum socjalnego w danym kraju, czyli kwoty, która umożliwi danej jednostce utrzymanie się na godnym poziomie i równocześnie daje możliwość m.in. uczestnictwa w życiu społecznym, korzystania z dóbr kultury i nie zmusza do działalności przestępczej.

Metoda estymowania wartości oczekiwanej zmiennej zdaje się potwierdzać wysoką zależność pomiędzy minimalnym wynagrodzeniem a poziomem pracy w szarej strefie, natomiast prawdopodobieństwo testowe wskazuje na wysoką istotność statystyczną. Współczynniki korelacji w odniesieniu do szacunków Schneidera świadczą o tym, że wynagrodzenie minimalne silnie wpływa na skalę pracy na czarno, a w krajach, gdzie najniższe ustawowe wynagrodzenie jest duże, zakres pracy nierejestrowanej w istocie kształtuje się na niewielkim poziomie. Równocześnie-

nie badana zależność pomiędzy pracą na czarno w Polsce (szacowaną w mld zł) wskazała, iż wzrostowi płacy minimalnej towarzyszy wzrost nominalnej wartości szarej strefy rynku pracy, co może oznaczać zwiększenie wynagrodzeń pracowników nierejestrowanych.

Na podstawie wyników badań ankietowych trudno jest jednoznacznie określić, czy wysoka płaca minimalna przyczynia się do spadku nielegalnego zatrudnienia. Przedstawiciele gospodarstw domowych przyznają, że wzrost ustawowo regulowanej pensji może wpłynąć na ograniczenie skłonności do pracy w szarej strefie. Należy podkreślić, że jedną z przyczyn pracy nierejestrowanej, przytaczaną przez literaturę przedmiotu i ekspertów, są zbyt niskie wynagrodzenia, które zmuszają do dorabiania w gospodarce nieformalnej. Z drugiej strony wysokie wynagrodzenie minimalne może skłaniać do redukcji zatrudnienia w podmiotach gospodarczych i zastępowania pracy ludzkiej – mechaniczną, co spowoduje wzrost stopy bezrobocia. Ponadto w branżach działających w granicach progu rentowności regulacja taka może zmusić pracodawców do zatrudniania nielegalnie, z pominięciem wysokich kosztów ubezpieczeń społecznych. Podobnie w sytuacji spadku koniunktury gospodarczej część pracowników nisko wykwalifikowanych zostałaby zwolniona i prawdopodobnie zaproponowano by im pracę bez umowy. Wiele osób straciłoby ubezpieczenie i szansę na emeryturę, a bezrobocie rejestrowane wzrosłoby o kilka punktów procentowych. W takiej sytuacji państwo utraciłoby kilkadziesiąt miliardów złotych dochodów przy jednoczesnym zwiększeniu nakładów na transfery społeczne.

Przytoczone przykłady państw europejskich wskazują faktycznie, że tam, gdzie jest wysoka płaca minimalna, tam także występuje mniejszy zakres pracy nielegalnej i odwrotnie – w krajach o niskiej ustawowej płacy poziom pracy nieformalnej jest duży. Należy jednak pamiętać, że na pracę nierejestrowaną wpływa szereg różnorodnych przyczyn, m.in. poziom i dynamika PKB w danym kraju, zaможność społeczeństwa, poziom bezrobocia, moralność oraz mentalność. Być może w krajach bogatszych, które mogą pozwolić sobie na wyższy poziom wynagrodzenia minimalnego, zakres pracy na czarno byłby równie niski także bez ustawowej regulacji wynagrodzeń, jak ma to miejsce w Szwecji, Austrii czy w Niemczech, które do końca 2014 r. nie miały ustawowego minimalnego wynagrodzenia.

Związki zawodowe w Polsce od lat domagają się podniesienia ustawowego progu minimalnej płacy jako instrumentu mającego skuteczniej chronić zatrudnionych. Równocześnie wprowadzenie płacy minimalnej może jeszcze bardziej zmniejszyć odsetek osób pracujących legalnie. Eksperti Instytutu IAW wraz z ekspertem ds. szarej strefy F. Schneiderem z Uniwersytetu w Linzu przekonują, że płaca minimalna wprowadzona w Niemczech spowoduje zwiększenie szarej strefy rynku pracy, a obroty gospodarki nieformalnej wzrosną o 3 mld euro rocznie.

Szara strefa rynku pracy jest zjawiskiem, które występuje i będzie występowało w każdej gospodarce na większą bądź mniejszą skalę. Aby ograniczyć zakres pracy na czarno, można stosować narzędzia polityki fiskalnej, takie jak odgórne,

ustawowe regulacje płac. Nie jest to jednak metoda precyzyjnie i jasno zmierzająca do likwidacji zatrudnienia nierejestrowanego. Wydaje się, że bardziej skuteczna jest dynamiczna, silna gospodarka z wieloma miejscami pracy, gdzie rynek sam, w sposób naturalny, „wymusi” wzrost płac nie tylko na poziomie minimalnym, ale i dla osób zarabiających średnią krajową. Pobudzenie popytu konsumpcyjnego, a w następnej kolejności inwestycyjnego przyczyni się do dalszego rozwoju, zwiększy bazę podatkową i pozwoli na obniżenie obciążeń podatkowych, jeszcze bardziej zmniejszając pokusę wejścia w szarą strefę rynku pracy.

Literatura

- Communication of the Commission on Undeclared Work*, European Commission, COM (98)-219, Brussels 1998.
- Eurostat, *National minimum wages in the EU*, Eurostat, 35/2015, 26 February 2015.
- Government sets out evidence for 2015 National Minimum Wage rate*, Department for Business, Innovation & Skills, Low Pay Commission, 15 października 2015.
- Hussmanns R., *Measuring the informal economy: from employment in the informal sector to informal employment*, Working Paper no. 53, International Labour Office, December 2004, s. 15.
- Komisja Europejska, *Komunikat prasowy dotyczący pracy nierejestrowanej oraz konsultacji ze związkami zawodowymi i przedstawicielami pracodawców*, 4 lipca 2013, Biuletyn informacyjny Komisji Europejskiej na temat zatrudnienia, spraw społecznych i włączenia społecznego, 2013.
- Kostrubiec S., *Praca nierejestrowana w Polsce w 1998 roku*, *Gospodarka Narodowa* 1999, nr 5–6, s. 16.
- Lapiński K., Peterlik M., Wyżnikiewicz B., *Szara strefa w polskiej gospodarce*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa 2014, s. 22–25.
- National Minimum Wage*, Low Pay Commission Report 2015, marzec 2015, s. 4 (33 z 357).
- Praca nierejestrowana w Polsce w 2004 roku*, GUS, Warszawa 2005, s. 8.
- Rachunki narodowe wg sektorów i podsektorów instytucjonalnych*, GUS, Warszawa 2014.
- Regulation (EU) No 549/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on the European system of national and regional accounts in the European Union*, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, Luxemburg 2013.
- Schneider F., *The Size of the Shadow Economies of 145 Countries all over the World, First Results over the Period 1999 to 2003*, IZA, Discussion Paper no. 1431, 2004.
- Schneider F., *Shadow Economies and Corruption All Over the World: New Estimates for 145 Countries*, Johannes Kepler University of Linz, Austria, 2007.
- Schneider F., *Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2013*, April 2013, www.uni-linz.ac.at.
- Schneider F., Raczkowski K., Mróz B., *Shadow economy and tax evasion in the EU*, *Journal of Money Laundering Control*, January 2015, vol. 18, iss. 1, s. 12.
- Torgler B., Schneider F., *Shadow Economy, Tax Morale, Governance and Institutional Quality: A panel Analysis*, IZA Discussion Paper Series, 2007, s. 9–10.
- Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z 20 kwietnia 2004, art. 2. poz. 13, DzU 2013, poz. 674.